

GEHEIM DAGBOEK VAN
EEN PURITEIN

»PRIVÉ-DOMEIN«

NR. 53

SAMUEL PEPYS
GEHEIM DAGBOEK VAN
EEN PURITEIN

1660-1669

GEKOZEN, VERTAALD
EN VAN EEN INLEIDING VOORZIEN
DOOR HELEEN TEN HOLT

AMSTERDAM · UITGEVERIJ DE ARBEIDERSPERS

Eerste druk, 1969 (verschenen in 'Klassieke Curiosa')
Tweede druk, 1979

Copyright Nederlandse vertaling © 1969, 1979 B.V. Uitgeverij
De Arbeiderspers, Amsterdam

Copyright inleiding © 1969, 1979 Heleen ten Holt

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van B.V. Uitgeverij De Arbeiderspers, Singel 262, Amsterdam. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from B.V. Uitgeverij De Arbeiderspers, Singel 262, Amsterdam.*

Oorspronkelijke titel: *Diary of Samuel Pepys*
Druk: Alberts' bv, Sittard

ISBN 90 295 3342 0

INLEIDING

Samuel Pepys begon zijn dagboek op één januari 1660. Negen jaar lang heeft hij het van dag tot dag nauwkeurig bijgehouden, totdat de slechte toestand van zijn ogen—hij vreesde zelfs dat hij totaal blind zou worden—hem dwong ermee op te houden.

Het dagboek was kennelijk niet voor publikatie bestemd. Pepys schreef het in een soort steno—in die tijd *tachygraphy* geheten—om te verhinderen dat zijn personeel of zijn huisgenoten het zouden lezen. Bovendien hield hij het feit dat hij een dagboek bijhield zorgvuldig geheim. De enige aan wie hij het in een onbewaakt ogenblik verteld heeft, was de door hem zeer bewonderde sir William Coventry, secretaris van de hertog van York, die vaak in het dagboek voorkomt. En daar had hij achteraf meteen spijt van.

Zo bleef het tot aan het begin van de negentiende eeuw ongelezen.

In 1818 werd het dagboek van John Evelyn, een vriend en tijdgenoot van Pepys, ontdekt en uitgegeven. Pepys' dagboek bevond zich in Magdalene College in Cambridge. Hij had daar gestudeerd en zijn hele bibliotheek aan zijn oude college nagelaten. Men herinnerde zich dat er onder Pepys' boeken zes in leer gebonden banden waren die best ook een dagboek zouden kunnen bevatten. Men slaagde erin enige bladzijden te ontcijferen en het resultaat was zo belangwekkend dat een student, John Smith, opdracht kreeg het hele boek te redigeren. John Smith, die geen sleutels tot dit 'geheimschrift' bezat, heeft er met eindeloos geduld drie jaar lang, soms wel twaalf uur per dag, aan gewerkt (het dagboek bevat meer dan 1.300.000 woorden).

In 1825 verscheen het, zij het slechts gedeeltelijk, in druk, uitgegeven en geannoteerd door Lord Braybrooke.

In 1870 volgde een vollediger uitgave, ongeveer zeven tiende

van het geheel. Deze uitgave werd verzorgd door de reverend Mynors Bright, die ontdekt had dat Pepys' geheimschrift niet anders was dan het stenografiesysteem van Thomas Shelton, wiens boek *Tachygraphy* zich nota bene in de Pepys' bibliotheek bevond. Gelukkig voor hem, heeft die arme John Smith, die, zolang zonder enige aanwijzing aan de ontcijfering had gewerkt dit nooit geweten! Hij was inmiddels overleden.

Pas in 1899 kwam er een volledige uitgave. Toch was ook deze niet geheel compleet: er ontbraken passages aan, die volgens de uitgever, J. B. Wheatly, 'onmogelijk gedrukt konden worden'.

Niemand zal kunnen beweren dat Pepys een groot schrijver is. Wat zijn dagboek zo boeiend maakt, is de ongedwongen openhartigheid waarmee hij ons zijn leven afschildert. In vaak zeer lange verwarde zinnen, aaneengeregen met 'en' en 'toen', beschrijft hij letterlijk alles wat hij meemaakt, vanaf zijn moeilijkheden met de stoelgang tot wat de Koning tegen hem zei. Hij komt eruit te voorschijn als een geweldig vitaal mens, altijd ergens mee bezig, al zijn zijn bezigheden niet altijd even fatsoenlijk. Hij heeft een sterk puriteinse inslag—hij is ten slotte opgegroeid in de tijd van Cromwell en de puriteinen—maar het vlees is zwak en de 'ijdelheden' des levens zijn zeer aantrekkelijk. Hij is verslaafd aan het toneel (in Cromwells tijd streng verboden, maar na de terugkeer van de Koning onmiddellijk in ere hersteld), dol op lekker eten en drinken, gezelligheid, muziek, boeken en... vrouwen. Niet dat zijn huwelijk niet goed is. Integendeel. Hij houdt erg veel van zijn vrouw en mist haar verschrikkelijk als ze van huis is. Maar hij kan het nu eenmaal niet laten: als hij een mooie vrouw ziet, moet hij haar verleiden. En als de dame in kwestie te voornaam voor hem is, zoals de Koningin bij voorbeeld, dan vrijt hij met haar 'in zijn verbeelding'. Moge God het hem vergeven, zoals hij zo vaak verzucht in de hoop dat het echt de allerlaatste keer was.

Maar dit is slechts één kant van Pepys. Ondanks al zijn neigingen tot plezier leeft hij sober en zuinig. Hij is een plichtsgetrouw en zeer bekwaam ambtenaar, die het belang van zijn Koning nooit uit het oog verliest. Hij heeft een onverzadigbare belangstelling voor alles wat er in de wereld omgaat en is naïef

genoeg om bijna alles te geloven wat hem wordt verteld. Hij is een goede zoon, een liefhebbende echtgenoot en een trouwe vriend—ook voor zijn ondergeschikten. En het is—vond ik—een beetje moeilijk afscheid van hem te nemen, na hem negen jaar op zijn levensweg te hebben gevolgd.

Heleen ten Holt

INHOUD

Inleiding

5

Enkele gegevens over het leven van Pepys

11

Geheim dagboek van een puritein 1660–1669

13

ENKELE GEGEVENS OVER HET LEVEN VAN PEPYS

Samuel Pepys werd in 1633 in Londen geboren. Zijn vader was kleermaker en vader van elf kinderen, waarvan er echter behalve Samuel maar drie de volwassen leeftijd bereikten.

Samuel ging in Londen op school. Daarna studeerde hij in Cambridge, waar hij in 1653 zijn B.A. haalde.

In 1655 trouwde hij met de toen vijftienjarige Elizabeth de St. Michel, dochter van een gevluchte Franse hugenoot. Noch Pepys noch zijn vrouw had geld. Zij kregen onderdak in het huis van een ver familielid van Pepys, sir Edward Montague, in het dagboek steeds als 'my Lord' aangeduid. In ruil hiervoor nam Pepys, tijdens de afwezigheid van my Lord het toezicht op het huis en het personeel op zich. Later betrok hij een eigen huis in Axe Yard. Hij was toen klerk bij mr. George Downing (naamgever van Downing Street) op een afdeling van het kantoor van de schatkist.

In 1660 kwam zijn grote kans. Het was het jaar van de Restoratie en sir Edward Montague werd benoemd tot admiraal van de vloot die de Koning uit Holland moest afhalen. Pepys mocht mee als zijn secretaris. Na de terugkeer van de Koning regent het beloningen. Sir Edward Montague wordt Earl of Sandwich en krijgt een jaargeld van vierduizend pond. Hij weet Pepys het ambt van Clerk of the Acts van het Navy Office te bezorgen. Dit departement was belast met de uitrusting van de vloot en het toezicht op 's konings scheepswerven. De Clerk of the Acts stelde alle contracten op die hiermee verband hielden.

In 1662 werd hij, eveneens door tussenkomst van Lord Sandwich, tot lid van de Commissie voor Tanger benoemd. Tanger was deel van de bruidsschat die Karel II kreeg toen hij in het huwelijk trad met de dochter van de koning van Portugal.

In 1669 moest Pepys wegens een oogziekte (die overigens later

geheel is genezen; hij is nooit blind geworden zoals hij vreesde) het bijhouden van zijn dagboek staken. Aan het eind van hetzelfde jaar stierf zijn vrouw. Hij is nooit hertrouwd.

In 1673 werd hij benoemd tot Secretary of the Admiralty en in deze functie heeft hij de Engelse Navy gemaakt tot het machtige wapen dat zij later is geworden.

In 1685 volgde de hertog van York, die Pepys zeer gunstig gezind was, zijn broer Karel II op als Jacobus II. Dit was het hoogtepunt in Pepys' carrière. Hij werd dat jaar zelfs voor twee districten afgevaardigde in het Lagerhuis. Maar toen—de katholieke koning Jacobus II in 1689 van de troon werd gestoten en opgevolgd door zijn dochter Mary en haar echtgenoot Willem III, betekende dat ook het einde van de loopbaan van Pepys.

Op 26 mei 1703 is hij gestorven.

Goddank was ik aan het eind van het afgelopen jaar goed gezond, zonder enige last van mijn oude kwaal, behalve als ik kou had gevat.

We woonden met ons drieën in Axe Yard, ik en mijn vrouw en de meid Jane. Mijn vrouw, drie weken over tijd, gaf me hoop dat ze zwanger was, maar op de laatste dag van het jaar kwam het weer.

Mijn persoonlijke omstandigheden zijn erg bevredigend, word voor rijk aangezien, maar ben in werkelijkheid erg arm. Mijn enige bezit is de inboedel van mijn huis en mijn werk op het kantoor, dat op het ogenblik niet erg zeker is. Mijnheer Downing is de chef van mijn kantoor.

1 januari (Dag des Heren) Vanmorgen (we slapen de laatste tijd in de zolderkamer) opgestaan en mijn pak met de grote panden aangetrokken; heb het de laatste tijd iedere dag aan gehad.

Ben naar de kerk van mijnheer Gunning geweest. Thuis gegeten, waar mijn vrouw de restjes van de kalkoen klaarmaakte, waarbij ze haar hand brandde.

Ben de hele middag thuis gebleven en heb de boekhouding nagekeken.

2 januari Bij mijnheer Crew ¹£ 10 geleend voor eigen gebruik. Daarna naar kantoor, waar niets te doen was.

Ik had bij mijnheer Crew willen gaan eten, maar ik was te laat. Ben toen maar een glas bier gaan drinken bij de Nieuwe Markt en heb daar mijn maal gedaan met brood en kaas.

Vanavond bij Will's met mijnheer Ashwell zitten praten en enige liederen ten beste gegeven.

Om negen uur naar huis waar mijn vrouw nog een stuk pek-

1. De schoonvader van my Lord.

vlees voor me afsneed dat ik van my Lady¹ had gekregen. En toen naar bed.

4 januari Vanmorgen vroeg kwam mijnheer Vanley om zijn halfjaarlijkse huur; had het niet in huis, maar ging met zijn knecht naar kantoor en betaalde hem daar. Het heeft de hele ochtend hard gesneeuwd en het was erg koud; mijn neus is helemaal gezwollen van de kou.

Thuis gegeten en toen naar Will's om Shaw te halen die beloofd had mee te gaan naar Atkinson voor een geldkwestie; maar hij zat te kaarten met Dick Vines en wou niet mee. Ik was boos en ben weggegaan. Ik ben nog een tijdje bij Vines thuis geweest, waar ik heb vioolgespeeld met George Vines en Maylard. Toen naar huis en naar bed; veel last van mijn neus, die erg opgezet was.

6 januari Vanmorgen op kantoor tot één uur soldij uitbetaald aan de soldaten. Daarna ben ik mijn vrouw gaan ophalen en zijn we naar mijn neef Thomas gegaan, waar ze net aan tafel gingen; een goed diner, behalve dat het wild uit de wildpastei kennelijk rundvlees was. Niet erg chic.

9 januari De laatste dagen heb ik me veel zorgen gemaakt hoe ik aan geld moet komen om alles wat ik geleend heb terug te betalen.

Naar kantoor, maar onderweg kwam ik een paar kennissen tegen en toen zijn we naar Harper's gegaan. Daar hebben we tot twee uur 's middags over alles en nog wat zitten praten. Daarna ben ik met één van hen naar Koffiehuis Miles gegaan om me als lid van de Rota Club te laten inschrijven; dat kostte me 18 pence.

's Avonds kwam mijnheer Hawley langs; hij zei dat ze me vandaag op kantoor gemist hadden en dat ik morgen al het geld dat ik heb geleend moet terugbetalen. Dat bracht me in de grootste verlegenheid, want ik weet niet hoe ik aan geld moet komen.

10 januari Vanmorgen naar mijnheer Crew, waar ik £10 heb geleend en toen naar kantoor met genoeg geld om alles te betalen.

15 januari Werd vannacht zo gehinderd door het geblaf van 1. De vrouw van Pepys' beschermheer, sir Edward Montague, later Graaf van Sandwich; Pepys noemt hem van het begin af aan my Lord.

een hond van één van onze burens dat ik een paar uur heb wakker gelegen; daarom uitgeslapen, vanmorgen een laxeermiddel genomen en de hele dag thuis gebleven. Om twaalf uur kwam mijn broer John en ik heb zo goed ik kon zijn Griekse oratie verbeterd, maar ik geloof dat hij het zelf net zo goed kan als ik. Na het eten de aantekeningen van deze week bijgeschreven in dit boek; door de kou en de sneeuw heeft het laxeermiddel niet goed gewerkt.

16 januari Naar kantoor, waar niets te doen was; mijnheer Downing kwam binnen en trof me daar helemaal alleen; hij begon over zijn vertrek naar Holland en vroeg me of ik niet met hem mee wilde gaan; hij drong er niet erg op aan, maar zei dat ik er maar eens over moest denken. Hij vroeg me ook of ik niet dacht dat mijnheer Hawley het werk hier op kantoor wel alleen af zou kunnen. Ik moet bekennen dat ik de rest van de dag heb lopen piekeren hoe ik deze zaak moet aanpakken, want ik vertrouw het niet erg.

Vanavond met een paar vrienden uit eten en daarna naar de Groene Draak; we zongen het ene lied na het andere en het was zo gezellig dat het wel negen uur is geworden. Daarna te voet naar Westminster en in de Gouden Leeuw bij Charing Cross nog een fles wijn gedronken. Toen ik thuis kwam waren mijn vrouw en de meid aan de was. Ik ben opgebleven tot ik de nachtwaker onder mijn raam hoorde met zijn bel, net toen ik deze regel opschreef, en hij riep: 'Het is over enen in de ochtend en koud, windig, vriezend weer.' Toen ben ik naar bed gegaan; mijn vrouw en de meid waren nog steeds aan de was.

19 januari Vanmorgen werd ik bij mijnheer Downing ontboden; hij zei dat hij me graag mocht en mij een dienst had willen bewijzen; hij had er namelijk voor gezorgd dat ik klerk zou worden bij de Privy Council. Ik was een beetje overdonderd en wist niet of ik hem moest bedanken of niet. Ten slotte heb ik het maar gedaan, maar niet van harte, want ik ben bang dat hij het alleen maar heeft gedaan om me geen salaris meer te hoeven betalen.

22 januari Vanmorgen naar de kerk van mijnheer Messum. Een zeer welsprekende preek over onze plicht een goed voorbeeld te geven in onze leefwijze en conversatie, maar ik ben bang

dat hij zelf daarin het meest tekort schiet. Na de preek, zoals afgesproken, door mijn vrouw afgehaald en bij mijn vader gaan eten, waar we tot mijn schande in geen twee weken geweest waren.

Vandaag ben ik begonnen gespen op mijn schoenen te maken, heb ze gisteren van mijnheer Wotton gekocht.

24 januari Ben bij mijn vader geweest en hij en ik hebben mijn zuster Pall apart genomen in het kleine kamertje om haar te onderhouden over haar dieverijtjes, zoals de schaar van mijn vrouw en het boek van de meid. Mijn vader maakt zich erg bezorgd.

26 januari Van kantoor naar my Lord's huis, waar mijn vrouw een heerlijk diner had klaargemaakt—mergpijpen; een schapebout; een kalflendestuk; gevogelte; een grote pastei; een ossetong; een schotel ansjovis, een garnalenschotel en kaas. We hadden mijn vader, mijn oom Fenner met zijn twee zoons en mijnheer Pierce, allen met hun vrouwen, en mijn broer Tom uitgenodigd. Het gezelschap in aanmerking genomen heb ik me wel geamuseerd.

28 januari Vanmorgen brieven naar mijnheer Downing gebracht, die me vertelde dat hij vanochtend nog naar Holland zou vertrekken. Hij heeft later heel vriendelijk afscheid van me genomen; dat had ik niet verwacht, want ik was bang dat hij me zou ontslaan, maar dat heeft hij niet gedaan; hij zei zelfs dat hij alles zou doen wat in zijn macht lag om mij te helpen. Toen heb ik een kruier naar mijn huis gestuurd om mijn beste bontmuts te halen om hem cadeau te doen, maar hij kwam te laat terug, zodat ik het niet meer heb kunnen geven.

29 januari Vanmiddag mijn balans opgemaakt en ik ben over de £ 40 waard; dat is meer dan ik had gedacht, maar ik ben bang dat ik iets vergeten ben.

31 januari Vanmorgen aan het luitspelen geweest tot negen uur. Ben bij juffrouw Jem¹ geweest; trof haar meid ziek in bed aan en juffrouw Jem beneden aan het werk met de anderen. Toen ik er was, kwam ze naar boven, erg vrolijk en verhit, alsof ze haar

1. De jongste dochter van 'my Lord', ze was in huis bij een zekere dokter Scott. Ze had een klein gebrek waarvoor dokter Scott haar behandelde.

wijn hadden gegeven; het zinde me niet, maar ik heb niets gezegd.

1 februari Vanmorgen naar kantoor; om 12 uur thuis gegeten met mijn vrouw; er was alleen maar erwtenpuree. Daarna naar juffrouw Jem; heb daar met mevrouw Scott en haar man gesproken over dat apparaat voor haar nek, ze beloofden dat ze het deze week in orde zouden laten maken.

5 februari (Dag des Heren) Vanmorgen voor kerktijd kwam mijnheer Hawley, die er de laatste dagen wat betrokken uitziet; hij vertelde me dat hij £ 24 mist; hij wist zeker dat hij het geld een paar dagen geleden nog had gezien, in een buidel, maar kon zich niet herinneren wat hij er mee had gedaan. Ik had erg met hem te doen, maar kon hem niet helpen.

8 februari Mijn vrouw heeft een mooi zwart hondje gekregen van haar broer; het is een aardig dier.

Ben bij mijn vader geweest, die me een bijzonder onaangename brief van mijn oom Robert liet lezen over mijn broer John; mijn vader trok het zich erg aan, maar ik heb hem weer opgebeurd en de brief beantwoord. Om negen uur ben ik naar huis gegaan en onderweg, in Fleet Street liep ik pardoes tegen een man aan die per se aan de huizenkant wou blijven lopen; het was niet mijn schuld.

11 februari Hoorde in Westminster Hall dat generaal Monk wil dat er een einde komt aan het Rompparlement en dat er een volledig parlement bijeen wordt geroepen.

Er heerst alom een geweldige feestvreugde; op weg naar huis zag ik overal vreugdevuren, bij Strand Bridge alleen al telde ik er eenendertig. Thuis trof ik mijnheer Hunt, die op me zat te wachten, maar toen hij weg was ben ik nog uitgegaan met mijn vrouw, zodat ze de vuren kon zien.

12 februari (Dag des Heren) Monk is naar ik hoor, luid toegejuicht toen hij vanmorgen uit de Sint Paul kwam, waar hij naar de kerk was geweest. Heb wel twee uur lopen zoeken naar een kroeg waar we iets konden drinken, maar alles was potdicht en we durfden niet aan te kloppen. Mijn vrouw afgehaald bij mijnheer Turner, waar ze op bezoek was. Toen we bijna thuis waren, was ineens de meid verdwenen; we zijn nog een heel eind terug-

gelopen om haar te zoeken, maar later bleek ze tot onze verbazing al thuis te zijn.

In bed kreeg ik hooglopende ruzie met mijn vrouw toen ik zei dat ik haar hondje het raam uit zou smijten als hij nog eens het huis bevuilde.

16 februari Vanmorgen op de luit geoefend. Op kantoor heb ik een brief aan my Lord geschreven. Heb hem bij Will's verzegeld en aan de oude East meegegeven voor de vrachtrijder. Ik stuur meteen de kist sinaasappels en het vaatje met kammosselen dat kapitein Cuttance bij me liet bezorgen voor my Lord. Daarna met Osborne, Shaw en Spicer naar taveerne de Zon om te eten. Heb maar drie pennies uitgegeven, want dat was alles wat ik bij me had. Als ik meer had gehad, dan had ik net als de anderen ook meer uitgegeven; waaraan je kunt zien dat het voordelig is weinig geld op zak te hebben. Thuis nog een beetje op de luit gespeeld en toen naar bed.

17 februari Thuis de balans opgemaakt; mag een bedrag van £ 40 het mijne noemen en niet meer.

19 februari (Dag des Heren) Naar de kerk van mijnheer Gunning die een uitstekende preek hield: naar aanleiding van wat de Schrift zegt over de heilige Anna, moeder van de Heilige Maagd, betoogde hij dat het zeer prijzenswaard is om weduwe of weduwnaar te blijven en niet twee of drie keer te hertrouwen, zoals wij doen.

Het is nu heel waarschijnlijk dat de uitgestoten lagerhuisleden weer in het parlement worden opgenomen; als dat zo is zullen my Lord en mijnheer Crew wel belangrijke personages worden; het deed me veel plezier dat te horen. We hebben bij mijn vader gesoupeerd en de hele tijd over Johns vertrek naar Cambridge gepraat. Toen we weggingen regende het; mijn vrouw heeft de Franse mantel van mijn moeder en de hoed van mijn broer John geleend en zo zijn we naar huis en naar bed getogen.

21 februari Mijnheer Crew vertelde me dat het Huis generaal Monk tot opperbevelhebber van alle troepen in Engeland, Schotland en Ierland heeft benoemd. Hij raadde me aan my Lord onmiddellijk te laten overkomen omdat hij, als hij wil, nu zeker weer een post zal kunnen krijgen.

22 februari Bij mijn vader gegeten, alleen maar wat gezouten rundvlees met worteltjes, want iedereen heeft het druk met het vertrek van mijn broer John.

Na het eten naar juffrouw Jemimah; ze heeft nu dat instrument om haar nek, ze is er enorm door opgeknapt en houdt nu haar hoofd recht op.

23 februari Donderdag. Vandaag is het mijn verjaardag; ben nu zevenentwintig. Het is mooi weer.

Hoorde in Westminster Hall dat my Lord met 73 stemmen tot lid van de Raad van State is gekozen.

2 maart Hoorde in Westminster Hall dat my Lord tot admiraal is benoemd. Een van de Lagerhuisleden heeft openlijk in het Huis gezegd dat het nieuwe parlement in naam van de Koning bij elkaar moet worden geroepen.

6 maart My Lord heeft me gevraagd of ik er voor voelde dienst te nemen bij de vloot als zijn secretaris. Hij zei op die post iemand nodig te hebben op wie hij kan vertrouwen en dat hij het daarom aan mij vroeg. Hij gelooft ook dat de Koning terug zal komen.

7 maart Mijn vader opgezocht die net terug was uit Brampton. Hij vertelde me dat mijn oom Robert er erg slecht aan toe is en het wel niet lang meer zal maken. Mijn oom heeft hem gezegd dat hij mij tot zijn erfgenaam heeft gemaakt; mijn broer Tom krijgt een legaat en mijn ouders ook. Ik hoop dat hij zijn woord houdt.

9 maart Heb aan my Lord gezegd, dat ik zijn aanbod om met hem mee naar zee te gaan, aanneem. Daarna met Butler twee uur bij Harper's gezeten; veel gedronken. De waardin was dronken en begon op een belachelijke manier haar zoon op te hemelen.

Naar bed, opgewonden door de grote verandering in mijn leven en verhit door de wijn, zodat ik niet kon slapen.

10 maart Vanmorgen een gelofte gedaan deze week niet meer te drinken. Heb met mijn vader overlegd waar ik mijn vrouw zal onderbrengen als ik naar zee ga; we hebben besloten haar bij de Bowyers te laten logeren. In taveerne de Zon op een heerlijk ontbijt getrakteerd door mijnheer Hater van het Navy Office. Per rijtuig naar huis, waar ik mijn vrouw van mijn besluit naar zee te gaan op de hoogte heb gebracht; ze schrok er erg van, maar na

veel heen en weer gepraat stemde ze er ten slotte in toe naar de Bowyers te gaan als ik weg ben. Vannacht heeft ze nog tot laat opgezeten om mutsen voor mij te naaien, terwijl de meid een paar kousen heeft afgebroid. En toen naar bed.

14 maart Tot mijn grote ellende heeft my Lord mij al zijn papieren gegeven om in orde te brengen; moet hem later verslag ervan doen. Heb met my Lord en Luellin in de stad gedineerd. Toen ik thuis aan mijn vrouw vertelde wat we hadden gegeten, kreeg ze trek in kool, dus heb ik wat voor haar laten halen. Daarna ben ik naar het Navy Office gegaan; het is verbazend hoeveel mensen er nu al bij me komen voor baantjes. Heb vanmorgen een jongen in dienst genomen als knechtje en mijnheer Burr als klerk. Vanavond heb ik mijn spullen in een scheepskist gepakt die ik van mijnheer Shepley, de huismeester van my Lord, heb geleend. En toen naar bed.

15 maart Bij Will's afscheid van een paar vrienden genomen en nog een paar schulden afbetaald. Per boot met mijn vrouw naar de stad; we hebben in Fish Street voor acht pennies een stuk zalm gekocht en dat in taveerne de Zon opgegeten. Heb mijn vrouw beloofd dat alles wat ik heb voor haar is als ik op zee mocht komen te sterven, behalve mijn boeken.

17 maart Vanmorgen in bed afscheid genomen van mijn vrouw, die vandaag naar Huntsmore vertrekt. Toen opgestaan en haar geld gegeven en ook een paar belangrijke papieren. Met Eliezer, mijn jongen, naar my Lord; we hebben allerlei zaken afgehandeld en hij heeft me weer een grote stapel papieren meegegeven.

Daarna heb ik mijn vrouw naar Holborn gebracht; toen we elkaar in de Schaker hadden toegeklonken enzovoort, heb ik haar op de koets gezet en zo is ze vertrokken. Voor haar vertrek had ik met mijnheer Moore (die het heeft opgesteld) en mijnheer Hawley mijn testament verzegeld. Alles wat ik bezit is voor mijn vrouw, maar mijn boeken gaan naar mijn broer John, behalve de Franse; die krijgt mijn vrouw.

Ik logeer nu bij de oude mevrouw Crisp in Axe Yard. Ik slaap in haar beste kamer samen met haar zoon Laud.

19 maart Al vroeg naar my Lord, die eindeloos veel werk voor

me had; mijn hoofd loopt om. Maak me veel zorgen over mijn vrouw; ik hoop maar dat deze onderneming het allemaal waard zal zijn.

20 maart Vandaag heb ik afscheid genomen van mijn ouders; ik had maar weinig tijd en we hebben niet over zaken kunnen spreken. Toen naar Westminster; door de zware regenval en de oostenwind stond het water zo hoog dat ze in bootjes door King Street voeren. Onze tuin stond blank en ik kon het huis niet in. In de meeste huizen staat water. Als het weer beter is, vertrekken we morgen.

21 maart Naar my Lord, maar het weer was zo slecht dat we vandaag niet konden vertrekken. 's Avonds weer naar mevrouw Crisp, die een souper voor me liet komen; ze heeft me een zakdoek met rode noppen cadeau gedaan.

22 maart Heb vandaag met Gilb. Holland en Shelston gedineerd, op hun kosten. Het is verbazend wat de mensen me nu allemaal willen geven in ruil voor een kleine dienst: kreeg vandaag een rapier, een vaatje wijn en een zilveren band voor mijn hoed aangeboden. Ik hoop dat ik er niet ijdel door zal worden.

Het weer is nog steeds slecht en my Lord wilde ook vandaag niet vertrekken.

23 maart Vanmorgen zijn we vanaf my Lord's huis per rijtuig naar de Tower gereden, waar onze sloepen gereedlagen om ons naar de Swiftsure te brengen. Zodra my Lord aan boord was, klonken er van alle schepen saluutschoten. Ik naar mijn hut—een van de beste—waar ik meteen met mijnheer Burt aan het werk ben gegaan. Aan dek gesoupeerd en daarna tot laat in de avond gewerkt. Toen naar bed; het bed is wat kort maar ik heb toch heel goed geslapen. Het is goed weer, dus ben ik niet zeeziek geweest, maar ik weet niet wat er later nog gaat komen.

24 maart De jongen heeft een kan bier over mijn werk gegoid; ik heb hem een flinke draai om zijn oren gegeven want alle papieren waren bedorven en het heeft me een hoop werk bezorgd.

25 maart (Dag des Heren) Na de ochtendpreek wat oesters gebruikt met kapitein Cuttance. Daarna heb ik met de kapitein en de officieren van het schip gedineerd. Aan tafel zat ik vlak onder

de kapitein en boven alle officieren van het schip. Na het eten volgde weer een preek; ben tot mijn schande erbij in slaap gevallen.

Vanmorgen is de wind gedraaid en zijn we de Theems afgevaren tot de Hope. Bij het passeren van de andere schepen kregen we zoveel saluutschoten dat alle ramen van mijn hut zijn gesprongen.

30 maart Vanmorgen kreeg ik twee brieven, elk met een goudstuk er in, van iemand die ik een kleine dienst had bewezen.

Tijdens het eten is de Naseby, het vlaggeschip van my Lord, aangekomen en vlak naast ons voor anker gegaan.

31 maart Vandaag kwam mijn buurman, mijnheer Hill, me opzoeken; ik heb hem een fles wijn aangeboden, erg in mijn schik dat ik mijn vrienden zo royaal kan onthalen.

1 april Hoorde van een kapitein die net uit Duinkerken is aangekomen dat het nu zeker is dat de Koning naar Engeland komt. In Duinkerken drinken de soldaten al op zijn gezondheid.

2 april Na het eten ben ik met de jongen naar de Naseby gevaren om mijn nieuwe hut op orde te brengen. Hij is klein maar wel gerieflijk; er zijn twee ramen, een aan de zeekant en een aan de kant van het dek; het bed is goed.

5 april De hele ochtend gewerkt; tot mijn verbazing heeft mijnheer Burt me in de steek gelaten; hij is gisteren van boord gegaan en niet teruggekomen en dat nog wel terwijl we op het punt stonden onder zeil te gaan.

Vanmiddag zijn we verder de Theems afgevaren tot de rede van Lee. Het was prachtig weer, ben de hele middag aan dek gebleven.

6 april Vanmiddag voor het eerst sinds we aan boord zijn weer eens viool gespeeld. De hele middag gevaren, we zijn nu bij de Spitts.

Het was een prachtige avond met heldere maan; heb tot laat met kapitein Cuttance op het dek gewandeld; hij heeft me een paar scheepstermen geleerd.

7 april Er stak vanmorgen een harde wind op en ik begon me erg draaierig te voelen. Voor het diner bood my Lord me in zijn hut wat oesters aan—de beste die hij ooit had geproefd, zei hij,

maar ik heb ze in Suffolk net zo goed gegeten. Ik heb de hele middag op het dek op en neer gelopen om de zeeziekte de baas te blijven, maar om vijf uur ben ik naar bed gegaan; heb me een glas warme kandeel laten brengen, waar ik heerlijk op heb geslapen.

8 april Heel rustig weer, heb alleen nog wat hoofdpijn. Vanmiddag zijn we twee koopvaardijschepen voorbij gezeild; heb samen met de luitenant uit het raam van zijn hut gehangen en door zijn kijker naar de dames gekeken die daar aan boord waren; er waren heel knappe bij.

9 april De hele dag gezeild. Vanmiddag een flinke storm die ik vrij goed heb doorstaan. We liggen nu onder de forten van Deal.

11 april Vandaag een groot pak brieven ontvangen, waaronder twee van mijn vrouw; de eerste sinds ik uit Londen ben vertrokken.

13 april Slecht weer met storm en regen. Mijn bed was kletsnat geregend, dus ben ik maar naar de hut van John Goods gevlucht; heb door het deinen van het schip en het lekkere bed zo goed geslapen dat ik pas om tien uur wakker werd.

17 april Het was vandaag zulk helder weer dat ik door de kijker van my Lord Calais duidelijk kon zien liggen. De krijtrotsen waren even duidelijk te zien als die van Dover en my Lord probeerde me eerst wijs te maken dat het Dover was.

19 april Een erg drukke dag gehad; heb me vreselijk kwaad gemaakt op Burr die zonder het te vragen van boord was gegaan. Het heeft hard geregend en mijn bed was weer drijfnat.

20 april Vanmorgen heb ik gezorgd dat mijn raam veranderd werd en meteen mijn tafel laten verplaatsen; ik was erg in mijn schik toen ik merkte hoeveel gezag ik heb aan boord. Al mijn bevelen worden prompt opgevolgd.

25 april Na het souper heb ik met my Lord gemusiceerd; ik heb hem mijn liederenboek laten zien; hij vond het erg mooi.

Ben de hele middag bezig geweest een code uit te werken voor my Lord; het was op zichzelf geen slechte code, maar hij is niet alfabetisch.

27 april Mijnheer Burr alweer niet op zijn post; heb me over

hem beklaagd bij mijnheer Pierce, de administrateur van het schip.

Pim (de kleermaker) heeft een heleboel linten aan mijn pak genaaid; hij heeft er de hele ochtend voor in mijn hut gezeten.

Vandaag kwamen er weer een paar heren aan boord die op weg waren naar de Koning in Breda; dat gebeurt nu bijna iedere dag. My Lord behandelt hen altijd bijzonder voorkomend.

30 april Na het eten hebben W. Howe en ik een partijtje gekgeld tegen my Lord en mijnheer Cree. We hebben allebei vijf shilling verloren. Ben met mijnheer Shepley beneden in het ruim geweest waar my Lord's wijn ligt opgeslagen; je kon daar heel goed de zware eikhouten balken zien waar het schip van gemaakt is. We zaten daar helemaal onder de waterspiegel en toch is er nog een ruim onder.

Na het souper hebben mijnheer Shepley, W. Howe en ik nog wat gedronken in de hut van de luitenant. W. Howe en ik werden erg vrolijk en hebben allerlei grappen uitgehaald: W. Howe trok de kraan uit het biervaatje dat daar staat en liet het bier in zijn hoed lopen; toen hij het wilde opdrinken, probeerde ik het in zijn gezicht te duwen en toen pakte hij mijn fluwelen muts en liet die ook vol bier lopen; we hebben veel plezier gehad, maar mijn kleren zijn bedorven.

1 mei Ik ben nu al twee jaar helemaal genezen van niersteen. Vanavond tijdens het souper hoorden we een geweldig lawaai op het achterdek; toen we gingen kijken, bleek de stuurman overboord te zijn gevallen; ze hebben hem niet kunnen redden.

2 mei Gisteren heeft het parlement zich voor de Koning uitgesproken. Er is in het Huis een brief van de Koning voorgelezen, waarin hij belooft het parlement in alles tegemoet te zullen komen; hij zal ook een algemene amnestie uitvaardigen.

Er heerste grote vreugde in Londen met klokgelui en vreugdevuren; de mensen knielden op straat neer om op de Koning te drinken; nogal overdreven vind ik.

3 mei Vanmiddag hebben de bevelvoerders van de vloot een motie aangenomen waarin ze zich voor de Koning verklaarden. Ik heb de verklaring van de Koning en de motie op alle schepen moeten voorlezen; ze werden met gejuich ontvangen.